

Alþingi
Erindi nr. P 131/1084
komudagur 16.3.2005

Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

HÁSKÓLI ÍSLANDS

AKADEMÍSK STJÓRNSÝSLA

Reykjavík, 14. mars 2005

Efni: Umsögn Háskóla Íslands um tillögu til þingsályktunar um nýjan þjóðsöng, 279 mál.

Vísað er til bréfs frá nefndasviði Alþingis, dags. 4. febrúar sl., þar sem Allsherjarnefnd Alþingis óskar eftir umsögn Háskóla Íslands um tillögu til þingsályktunar um nýjan þjóðsöng. Fjallað var um beiðnina í háskólaráði 8. mars sl. og komist að þeirri niðurstöðu að Háskóli Íslands leggst gegn því að þingsályktunartillagan verði samþykkt. Mælir ráðið fremur með því að þjóðsöngurinn haldi áfram stöðu sinni, jafnvel þótt aðrir söngvar hljóti að lifa við hlið hans þar sem það á við. Eftirfarandi sjónarmið voru höfð til hliðsjónar:

Samkvæmt þingsályktunartillögunni er ríkisstjórninni falið að endurskoða lög in um þjóðsönginn í þeim tilgangi „að taka upp nýjan þjóðsöng sem væri auðveldari í flutningi og hentaði betur til almennrar notkunar, svo sem í skólum, á íþróttakappleikjum og við önnur svipuð tækifæri.“ Í greinargerð með tillögunni eru nefndir til sögunnar nokkrir söngvar sem komi til greina sem þjóðsöngur á þeirri forsendu að þeir séu auðlærðir og auðfluttir. Einkum er þar mælt með tveimur, annars vegar „Ísland ögrum skorið“ eftir Eggert Ólafsson og Sigvalda Kaldalóns og hins vegar „Ísland er land þitt“ eftir Margréti Jónsdóttur og Magnús Sigmundsson.

Lög um þjóðsöng Íslendinga voru fyrst sett árið 1983, en „Lofsöngur“ Matthíasar Jochumssonar og Sveinbjörns Sveinbjörnssonar hafði þá fyrir löngu unnið sér hefð sem þjóðsöngur. Hvort tveggja ljóð og lag var samið í tilefni af þjóðhátíð 1874 og frumflutt við messu í Dómkirkjunni 2. ágúst það ár, að viðstöddum konungi Kristjáni IX og fylgdarliði hans. Þjóðhátíðin 1874 var haldin af miklum metnaði af þjóð sem óðum var að vakna til vitundar um sjálfstætt hlutverk sitt í samfélagi þjóðanna. Lofsöngur Matthíasar var ekki saminn með það í huga að verða þjóðsöngur, heldur beinlínis sem sálmur til flutnings við þetta sérstaka tækifæri.

Í sálminum er eindregin tilvísun til 90. Davíðssálms, en biskupinn yfir Íslandi Pétur Pétursson hafði fyrirskipað að vers úr honum skyldu vera prédikunartexti við messur í tilefni af þjóðhátíð 1874. Þar er skírskotunin til þúsund ára sem andspænis eilífðinni nema vart einum degi. Matthías beitir þessu líkingamáli í lofsöng sínum bæði til að sýna fram á fallvaltleik hlutanna og til að láta í ljós von og þrá til þess að næstu þúsund ár íslensku þjóðarinnar verði henni til gæfu og gengis. Texti Matthíasar og lag Sveinbjörns unnu sér sess sem þjóðsöngur á þeim tíma sem fór í hönd og var endurreisnartími íslensku þjóðarinnar.

Bæði Matthías og Sveinbjörn voru merkisberar nýrra tíma og nýrra vona sem Íslendingar sáu smám saman rætast í heimastjórn 1904, stofnun Háskóla Íslands 1911 og fullveldi 1918 svo einungis fáein atriði séu nefnd. Því vann lofsöngur þeirra sér þann sess að verða þjóðsöngur Íslendinga þó að það hafi fyrst verið bundið í lög árið 1983. Jafnhliða þjóðsöngnum hefur fólk gripið til annarra söngva við ýmis tækifæri. Við brautskráningu

kandídata frá Háskóla Íslands er t.d. mjög algengt að ljúka athöfninni með því að allir syngja „Ísland ögrum skorið“ eða „Yfir voru ættarlandi“. Slíkt er ósköp eðlilegt og þarf engan veginn að hafa í för með sér að hefðbundinn þjóðsöngur sé aflagður. Ef íþróttahreyfingunni finnst tilhlýðilegra að nota annan söng við íþróttakappleiki en þjóðsönginn, þá ætti henni að vera það heimilt án þess að þjóðsöngurinn þurfi við það að missa stöðu sína sem slíkur. Fólk hlýtur hér eftir sem hingað til að mega grípa til annarra söngva jafnhliða honum við tækifæri er því finnst við hæfi að syngja óð til ættjarðarinnar. „Ísland ögrum skorið“ hefur sérstaklega áunnið sér sess sem annar þjóðsöngur Íslendinga. Hins vegar hefur tónlistarfólk bent á að unnt sé að flytja þjóðsönginn þannig að hæðarleikur ætti að vera fyrir þorra fólks að syngja hann, þar á meðal landsliðsmenn á íþróttakappleikjum.

Í þessu sambandi má benda á annað. Á þeim tíma sem þjóðsöngurinn var að vinna sér hefð, ríkti mikil og sterk þjóðerniskennd meðal Íslendinga. Þjóðsöngur okkar er samt sem áður án hvers konar þjóðernislegrar skírskotunar. Sigurbjörn Einarsson gengur svo langt að segja um hann: „Enda er það víst að enginn þjóðsöngur veraldar er eins sneyddur sjálfsdýrkun og sjálfshroka.“ Sama má raunar segja um „Ísland ögrum skorið“ og „Yfir voru ættarlandi“. Þar er talað til landsins og um landið í auðmýkt og með bænarorðum sem minna þjóðina á hvers konar gjöf landið er og á ábyrgð okkar við að ávaxta þá gjöf og efla.

Virðingarfyllst,
F.h. rektors,

Þórður Kristinsson
Framkvæmdastjóri akademískrar stjórnsýslu